

## Mini Lesson: Levél a hitveshez

**Téma:** Az irodalmi levél műfaja (Magyar nyelv és irodalom)

**Idő:** 45 perc

**Korosztály:** 12. osztály

**Tantervi kapcsolódások:** A feladat megfelel a Nemzeti Alaptanterv és a Kerettantervek 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet mellékletei; 4/2013. (I. 11.) számú EMMI rendelet mellékleteinek

### Tanulási célok:

A tananyag által a diákok elmélyítik ismereteiket az irodalmi levél műfajáról, Radnóti Miklós költészetéről, megismerik az elsődleges forrás (videóinterjú) elemzésének lehetőségét és fejlődik empátiás készségük.

A feladatot Árpási Ildikó történelem, valamint magyar nyelv és irodalom szakos tanár fejlesztette (Gregus Máté Mezőgazdasági Szakgimnázium és Szakközépiskola, Hódmezővásárhely)

### Rövid feladatleírás és feladatterv

## RÁHANGOLÓDÁS

- Bemelegítő beszélgetés osztály szinten: Szoktál-e levelet írni? Kinek? Milyen gyakran?

Mit tudsz az irodalmi levél műfajáról?

- Ismertessük a feladatot: Spira György holokauszt-túlélő videóinterjújának egy részletet fogják megnézni és értelmezni a diákok.

A feladat során a tanulók elsődleges források értelmezésének készségét gyakorolják.

- A mellékelt rövid életrajzi adatok alapján mutassuk be Spira Györgyöt, vagy az életrajzot adjuk ki a diákoknak a videóklip megtekintése előtt.

- A tanulói munkalapon információkat találnak a diákok az irodalmi levél műfajáról, valamint a *Bori noteszről*, továbbá megtalálják Radnóti Miklós *Levél a hitveshez* című versét. Olvassák el a verset és szükség esetén (tanári instrukció alapján) tanulmányozzák a két kiegészítő anyagot.

- A vers elolvasása után a diákok pármunkában beszéljék meg a következő kérdéseket: Radnóti Miklós milyen érzései, gondolatai, vágyai és kétségei, félelmei fogalmazódnak meg feleségéhez, Gyarmati Fannihoz írott versében? Milyen költői képeket használ? (1. feladat)

## GYŰJTŐMUNKA

- Videóklip megtekintése

- A diákok önálló vagy csoportmunkában válaszoljanak a mellékelt feladatlap kérdéseire a klip alapján: Hol raboskodott együtt Spira György és Radnóti Miklós? Milyen körülmények között olvasta Spira György a bori notesz verseit először? Mit mesél Radnóti halálának körülményeiről és Gyarmati Fanniról? (2. feladat)

- Ha szükséges, másodszor is nézzük meg a klipet.

## JELENTÉSTEREMTÉS

- Spira György a következőket mondja a Bori notesz verseiről: „Lenyűgöző volt, főleg ha arra gondoltam, hogy milyen körülmények között írt ilyen – elnézést a nagy szavakért - éteri tisztaságú verseket.” A diákok páros munkában keressenek példákat a versben a körülmények és az „éteri tisztaság” ellentmondásaira (3. feladat)

## REFLEKTÁLÁS

- A tanulók osztály szinten vitassák meg a következő kérdéseket: Napjainkban milyen szerepe van a levélnek? Írnak-e még az emberek kézzel levelet? Milyen módjai vannak ma az üzenetváltásnak - pl. közösségi oldalak, Messenger, Viber stb. Hogyan változott a levélírás funkciója? (4. feladat)



### ÉLETRAJZ

Spira György történész 1925-ben született Budapesten kispolgári zsidó családban.

1943-44-ben munkaszolgálatosként a Délvidékre került, a bori táborba. A Radnóti Miklóst is soraiban tudó erőltetett menettel 1944 októberében az újvidéki selyemfonógyárba érkezett, innen sikerült elmenekülnie, mielőtt a menet kíséretét az SS vette volna át.

A háború után a Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte tanulmányait, kutatási területe az 1848-49-es forradalom és szabadságharc volt. 2007-ben hunyt el Budapesten. Az interjú Budapesten készült 1999-ben.

### Kapcsolódó klip(ek)

Név: Spira György holokauszt-túlélő

Kapcsolódó feladat: "...magunkra ismerhetünk egykori lelkek tiszta tükrében" (Mini Quest)

## Tanulói munkalap

Az irodalmi levél műfaja (<http://erettvagy.hu/irodalmi-level-mufaja/>)

*Az irodalmi levél szépirodalmi műfaj. Szerzője a levélformát mondanivalója művészi stílusú megjelenítésére használja fel. A levél a megszólító formának mind a lírában, mind az epikában elterjedt műfajcsoportja. Első emlékei az írásbeliség kezdeteiről valók. Köznapi válfaja az élőszavas megnyilatkozást helyettesítő írásos közlés. Ez minden esetben ún. misszilis levél, azaz valóságosan létező címzetthez szól, akihez írója a szöveget el is küldi.*

*Két alfaja közül a magánlevél a baráti-rokoni érintkezés formája. Stílusa (az ún. levélstílus) közvetlen, a köznapi beszéd fordulataihoz igazodik.*

*A fiktív levél címzettje általában kitalált vagy már elhunyt személy. Gyakran fiktív tárgyról szól, olykor pedig az írója a valóságban nem azonos azzal, akinek nevében ír. A prózai irodalmi levél már az ókori egyiptomi, babiloni, héber és – főként – a görög-latin irodalomban elterjedt volt; nevezetesen Cicero és Plinius ilyen írásai.*

*E hagyományok a középkori udvari irodalomban, majd az újkorban is tovább éltek. A 17-18. században főként a francia irodalomban volt a fiktív levél a vezető műfajok egyike. Egyik legismertebb példája a L. de Guilleragues által egy portugál apáca nevében írt, öt szerelmes levélből álló mű, a Portugál levelek, 1669.*

*A magyar irodalomban nevezetes Pázmány Péter hitvitázó fiktív levélsorozata, az Öt szép levél, 1609; ill. Mikes Kelemen Törökországi levelek címen ismert, 207 fiktív – „édes nénjéhez” írt – levélből álló gyűjteménye, 1717-1758.*

*Az episztola (görög episztolē ‘küldemény’ szóból) epikolirikus műfaj, valóságos, néven nevezett személyhez írott verses levél, melyet változatos tartalom, hangnem, forma jellemez. A műfaj konvenciói már az antikvitásban kialakulnak; a római irodalomban Horatius a Pisókhöz írt levelében foglalja össze művészi elveit, s az episztolát az utókor Ars poeticaként tartja számon; Ovidius száműzetésében írja a Pontusi leveleket. Különösen népszerű az episztola mint üzenetközvetítő és eszmeterjesztő műfaj egy-egy új ideológia, korszak megjelenésekor, például a humanizmus és a felvilágosodás korában (Kazinczy életművének meghatározó hányadát teszik ki a verses és a prózai levelek). Berzsenyi Dániel az ész mindenhatóságát hirdeti A Pesti Magyar Társasághoz (1815), a nőnevelés fontosságát fogalmazza meg a Dukai Takács Judithhoz (1815), a társas életet dicséri a Vitkovics Mihályhoz (1815) címzett episztolájában.*

*Petőfi sokféle tematikájú és hangnemű verses levelet ír; bensőségesség és közvetlenség jellemzi a családi episztolákat (István öcsémhez, 1844); politikai radikalizmusát hirdeti meg a Levél Várady Antalhoz (1846). Levélváltással indul Petőfi és Arany legendás barátsága is (Arany Jánoshoz, 1847). Ady Endre költői hitvallását is tartalmazza a Levél-féle Móricz Zsigmondhoz, 1911. A szerelem megtartó erejéről vall Radnóti a Levél a hitveshez című költeményében 1944-ben. Szerb Antal írja A világirodalom történetében: „Magunk is magunkra ismerhetünk egykori lelkek tiszta tükrében.”*

## Mini Lesson: Levél a hitveshez

### A Bori notesz ([https://hu.wikipedia.org/wiki/Bori\\_notesz](https://hu.wikipedia.org/wiki/Bori_notesz))

A Bori notesz Radnóti Miklós 1944-ben íródott, utolsó verseit tartalmazó notesz másolata és ennek szedésnyomtatásban megjelenő kiadása. 1946. június 23-án az abdai exhumálásnál, a 22 kihantolt férfitest között megtalálták Radnóti Miklós holttestét, egy ceruzával teleírt notesszel a viharkabátja zsebében. A jegyzetfüzet első oldalán, öt nyelven a következő sorok álltak:

“Ez a jegyzőkönyvecske Radnóti Miklós magyar költő verseit tartalmazza. Kéri a megtalálót, hogy juttassa el Magyarországra Ortutay Gyula dr. egyetemi magántanár címére, Budapest VII., Horánszky u. 1. I.”

Versek:

- Hetedik ecloga
- Levél a hitveshez
- Gyökér
- À la recherche...
- Nyolcadik ecloga
- Razglednica
- Erőltetett menet
- Razglednica (2)
- Razglednica (3)
- Razglednica (4)

### LEVÉL A HITVESHEZ (<http://mek.oszk.hu/01000/01018/01018.htm#cim66>)

A mélyben néma, hallgató világok,  
üvölt a csönd fülemben s felkiáltok,  
de nem felelhet senki rá a távol,  
a háborúba ájult Szerbiából  
s te messze vagy. Hangod befonja álmom,  
s szivemben nappal újra megtalálom,  
hát hallgatók, míg zsong körém felállván  
sok hűvös érintésü büszke páfrány.

Mikor láthatlak újra, nem tudom már,  
ki biztos voltál, súlyos, mint a zsoltár,  
s szép mint a fény és oly szép mint az árnyék,  
s kihez vakon, némán is eltalálnék,  
most bujdokolsz a tájban és szememre  
belülről lebbensz, így vetít az elme;  
valóság voltál, álom lettél újra,  
kamaszkorom kútjába visszahullva

## Mini Lesson: Levél a hitveshez

féltékenyen vallatlak, hogy szeretsz-e?  
s hogy ifjúságom csúcsán, majdan, egyszer,  
a hitvesem leszel, - remélem újra  
s az éber lét útjára visszahullva  
tudom, hogy az vagy. Hitvesem s barátom, -  
csak messze vagy! Túl három vad határon.  
S már őszül is. Az ősz is ittfelejt még?  
A csókjainkról élesebb az emlék;

csodákban hittem s napjuk elfeledtem,  
bombázórajok húznak el felettem;  
szemed kékjét csodáltam épp az égen,  
de elborult s a bombák fönt a gépben  
zuhanni vágytak. Ellenükre élek, -  
s fogoly vagyok. Mindent, amit remélek  
fölmértem s mégis eltalálok hozzád;  
megjártam érted én a lélek hosszát,

s országok útjait; bíbor parázson,  
ha kell, zuhanó lángok közt varázslom  
majd át magam, de mégis visszatérek;  
ha kell, szívós leszek, mint fán a kéreg,  
s a folytonos veszélyben, bajban élő  
vad férfiak fegyvert s hatalmat érő  
nyugalma nyugtat s mint egy hűvös hullám:  
a 2 x 2 józansága hull rám.

**Lager Heidenau, Žagubica fölött a hegyekben,  
1944. augusztus-szeptember**

## Mini Lesson: Levél a hitveshez

### Feladatok

1. Radnóti Miklós milyen érzései, gondolatai, vágyai és kétségei, félelmei fogalmazódnak meg feleségéhez, Gyarmati Fannihoz írott versében? Milyen költői képeket használ?

Érzések, gondolatok, vágyak

Kétségek, félelmek

Költői képek példákkal

## Mini Lesson: Levél a hitveshez

2.

Hol raboskodott együtt Spira György és Radnóti Miklós?

---

---

---

---

Milyen körülmények között olvasta Spira György a bori notesz verseit először?

---

---

---

---

Mit mesél Radnóti halálának körülményeiről és Gyarmati Fanniról?

---

---

---

---

## Mini Lesson: Levél a hitveshez

**3. Spira György a következőket mondja a Bori notesz verseiről: „Lenyűgöző volt, főleg ha arra gondoltam, hogy milyen körülmények között írt ilyen – elnézést a nagy szavakért - éteri tisztaságú verseket.” Keress példákat a versben a körülmények és az „éteri tisztaság” ellentmondásaira!**

**4. Napjainkban milyen szerepe van a levélnek? Írnak-e még az emberek kézzel levelet? Milyen módjai vannak ma az üzenetváltásnak - pl. közösségi oldalak, Messenger, Viber stb. Hogyan változott a levélírás funkciója?**